

Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1932.
Illustraties: Ella Riemersma.

Eva Oosthout is geslaagd voor haar MULO-examen. Ze zit te mijmeren op het graf van haar vader, die niet lang geleden aan longontsteking overleden is. Als dominee was hij geliefd in Drienersveer (ongetwijfeld Oud-Beijerland, waar Anna Hers opgroeide). Na zijn dood moet het gezin, dat behalve Eva en moeder ook haar zus Reina en de achtjarige tweeling Joke en Hanneke omvat, de pastorie verlaten en vanwege het schamele pensioen verhuizen naar een bovenwoning in Rotterdam-Spangen, door de tweeling 'Spanje' genaamd.

Eva had graag naar de tekenacademie gewild, maar daar is geen geld voor. Oom Gijs, moeders broer, wil dat ze steno en typen leert, dan kun je particulier secretaresse worden. Omdat hij het gezin financieel steunt vindt hij dat hij ook zeggenschap heeft over hun toekomstplannen. Reina zit op het gymnasium (denkelijk het Erasmiaans, Anna heeft zelf les gehad van leraren van deze school). Zij kan daar dus blijven maar later filosofie studeren is twijfelachtig: oom Gijs vindt het onzin dat meisjes gaan studeren, dus als ze geen beurs krijgt gaat het niet door.

De trouwe gediensige Heindersje wordt zenuwachtig van oom Gijs, die ook nog blijft logeren. De inschrijfformulieren voor Eva's cursus moeten nog ingevuld worden. En de tweelingen zijn zoek, die blijken in een houtloods te spelen. Ze komen te laat thuis en krijgen geen eten meer van Heindersje. Ze hebben ook strafwerk van school. En moeder huilt veel.

In het nieuwe huis is weinig ruimte, er komen stapelbedden (idee van oom Gijs) en de keuken is klein. Maar vaders studeerkamer wordt in zijn geheel overgebracht,

daar kan Reina in werken. De concordantie ligt nog open. Heindersje heeft een hokje op zolder gekregen, waar de tweelingen ook een schommel hebben. Met moeder, die wat opgewekter lijkt te worden, praten de meisjes over vader en diens motto: *'Dient elkander in liefde'*.

De tweelingen vervelen zich en gaan naar de (gemeenschappelijke) zolder om te schommelen. Daar ontmoeten ze buurmeisje Peppertje, die veel alleen is omdat haar ouders gescheiden zijn en haar vader buitenshuis werkt als journalist terwijl haar zus Jantien op school kinderverzorging en opvoeding studeert. Ze gaan naar buiten, waar een tram voorbij rijdt (dus grote kans dat ze in de Huygensstraat wonen). In een zijstraat spelen veel kinderen en met een groep onder leiding van Peppertje gaan ze naar de stad, om in de Bijenkorf (Dudok, 1930) met de voor die tijd nieuwe roltrappen te gaan. Ze lopen naar de Coolsingel en hebben plezier op de roltrap, maar de tweelingen worden door het personeel buiten de deur gezet en besluiten naar huis te gaan. Uiteraard verdwalen ze.

Paniek in huize Oosthout! Reina heeft de vermissing gemeld op het politiebureau Marconiplein. Later komt een agent vertellen dat de kinderen op een politiepost in Kralingen zitten (Taborstraat?). Reina en Eva gaan ze met de tram ophalen. Joke en Hanneke hebben intussen plezier met de agenten, die de kinderen niet uit elkaar kunnen houden. Thuis wordt er besloten dat de tweeling alleen naar buiten mag met de hond Jebbe, die past wel op ze.

In oktober zal de secretaresse-opleiding bij instituut Pitmans (Schoevers?) beginnen en oom Gijs zal voor overdag een baantje voor Eva zoeken, anders wordt het maar *'lanterfantent'*. Op zondagmorgen komt ze al wandelend op een kerkhof terecht waar ze Jantien Hepstra ontmoet, de oudere zus van Peppertje. Die vertelt haar dat haar ouders gescheiden zijn, waarop Eva reageert: *'wat moet dat verschrikkelijk zijn,*

erger dan dat je Vader of Moeder sterft. Peppertje doet feitelijk het huishouden, waarover haar zus zich schuldig voelt. Eva voelt zich bevoorrecht met haar moeder en Heindersje. Jantien geeft haar een tip over een baan in een unstnijverheidswinkel. Maar zal het mogen van oom Gijs?

Moeder en Reina zijn wel voor de baan, oom Gijs moet maar voor een voldoende feit gesteld worden. Eva gaat 's middags langs bij de burens om het met vader Hepstra te bespreken. Hij blijkt nog met haar vader op het gymnasium gezeten te hebben en kent ook Eva's moeder van vroeger van de tennisclub. Hepstra regelt de baan bij zijn vriend Schokke, tegen een salaris van zestig gulden per maand. Hij bewerkt ook oom Gijs die zijn toestemming geeft. Binnenkort zal hij eens bij moeder Oosthout langs gaan.

Eva heeft kennisgemaakt met haar nieuwe patroon en heeft oom Gijs verslag uitgebracht. Met Jantien gaat ze 's avonds naar het clubhuis de Kaboutergrot, waar juffrouw Van der Mander de scepter zwaait. *'Ze had een tenger, vlug figuurtje en lichtende, stralende oogen, maar het donkere haar grijsde aan de slapen en om haar mond lag een scherpe trek'*. Een alter ego van de schrijfster, want ook Anna Hers, bijgenaamd *'de engel van Spangen'* zat er in het jeugdwerk. De kinderen zijn lastig maar het is dankbaar werk. Er wordt een kabouter spel opgevoerd door de meisjes en na afloop houdt zij de kinderen voor: *'we moeten liefdevol en begrijpend voor anderen zijn'*. Dat zijn ze ook voor Antoon, die zich achter wat planken verstopt heeft. Hij verdient wat centen door te helpen karren de Mathenesserbrug op te duwen omdat zijn vader *'lam is en in een wagentje rijdt'*. Het is een genoeglijke avond.

Eva en Reina fietsen naar de stad, Reina naar school en Eva naar de kunsthandel in de buurt van de Eendrachtsweg. Daar ontmoet ze haar collega Marijke die haar wegwijs maakt in de winkel en de diverse categorieën klanten beschrijft. Ze blijkt uit de Hoeksche Waard te komen en dominee Oosthout heeft haar vader nog bepraat om Marijke door te laten leren. Ze heeft het diploma Mercurius en privésecretaresse. Eigenlijk draait zij de zaak, meneer Schokke is geen goede verkoper. Na een vermoeiende dag in de winkel rijdt Marijke zover mee, ze heeft een kamer op de Mathenesserweg. 's Avonds naar de cursus, Eva valt bijna in slaap maar wordt wakker gehouden door Miep Terlaar, die op het kantoor van oom Gijs blijkt te werken. Zij vindt Eva's werk in de kunstwinkel *'kim zeg'* (bargoens, (Appie) kim betekent in orde).

Met een troep andere kinderen en Jebbe gaan de tweelingen spelen bij de Schie. Bij het haasje wip over de paaltjes vallen Joke, Martijntje en Liesje in het water. De trouwe Jebbe redt ze alle drie maar schiet er zelf bijna het leven bij in. Een agent brengt de kinderen en de hond naar huis. Jebbe is er slecht aan toe en wordt danig vertroeteld. Uiteindelijk gaat het beter en de dierenarts schrijft twee eetlepels rooden wijn per dag voor. Dit lijkt me zelfs voor de jaren dertig een ongebruikelijke therapie! De geredde kinderen komen hem peerdrupjes brengen. Liesje spreekt moeder aan met juffrouw Oosthout maar wordt gecorrigeerd door Martijntje: *'Mevrouw moet je zeggen'*.

Er zijn rangen en standen. Heindersje moet uitleggen dat ze niet de moeder van de tweelingen is maar de meid. Dan moeten ze wel rijk zijn denkt Martijntje, zij hebben geen meid en moeten na de lagere school naar de fabriek.

Eva heeft voor Kerstmis een *'teere fijne versiering in de etalage en de winkel aangebracht'* die meneer Schokke een welgemeend compliment ontlokt. Het werk is leuk maar de avondstudie valt niet mee en oom Gijs hijgt in haar nek. In de winkel past ze op Hansje Schokke als tante Suzanna, de vrouw van oom Gijs, binnenkomt. Eva weet haar de rode drijschaal, een winkeldochter, te verkopen en mag voor een diner bij tante de taferversiering verzorgen. Er komen Franse zakenrelaties dus het moet tiptop in orde zijn. Marijke gaat met Kerstmis naar haar ouders op de boerderij, de Hepstra's worden de dag na Kerst uitgenodigd bij de familie Oosthout. Jantien vertelt over de soms drukke kinderen van haar diverse clubs. Gekkenhuis!

Een witte kerst doet Eva terugdenken aan Jacob, de klokkenluider van Drienersveer. De tweelingen gaan naar buiten met Jebbe, die wel een jasje aan moet. De oudere meisjes moeten op bezoek bij tante Suzanna en oom Gijs. Onderweg merken ze op dat hun moeder de laatste tijd veel opgewekter is dan eerst. En dat ze nogal vaak dingen met meneer Hepstra bespreekt. Dan valt het kwartje eindelijk bij Eva.

Op straat bij de waterstoker heeft Liesje Munk een briefje van tien gevonden, een fortuin voor het kind. Juffrouw Priem heeft het daar verloren. Joke moet het bij de bakker wisselen. Dan gaan ze potverteren. Hanneke vindt het maar niks, maar Liesje, Joke en Martijntje Bols nemen de tram naar de Bijenkorf. Paniek in huize Oosthout en Bols, en juffrouw Munk heeft het op de zenuwen. Een agent heeft het trio aangehouden, ze kunnen op bureau Marconiplein afgehaald worden. Berouwvol biedt Joke aan het geld terug te betalen, ze heeft voor Kerstmis van oom Gijs tien gulden gehad. Juffrouw Priem krijgt haar geld weer terug.

Eva heeft hard gewerkt en haar diploma machineschrijven gehaald. Nu steno nog, in drie talen. Zelfs op zondag werkt ze eraan, wat op de rustdag eigenlijk niet hoort volgens moeder. Reina werkt nooit op zondag! De taferversiering bij oom en tante is een groot succes, de buitenlandse relaties zijn onder de indruk en oom Gijs is in zijn nopjes. Hij heeft het zelfs over een avondtekencursus!

Peppertje heeft een levensbedreigende dubbele longontsteking en haar vader zit voor zijn werk in Parijs. Moeder en Heindersje zorgen voor het meisje. Ook juffrouw Bols helpt, haar man heeft toch een *'wandelweek'*, een soort werktijdverkorting vanwege de crisis, zodat er geen mensen ontslagen hoeven te worden. Eva heeft moeite met de romance tussen haar moeder en meneer Hepstra maar Reina vindt het prima. Peppertjes moeder komt ook langs, maar het kind herkent haar nauwelijks. Als de crisis komt zitten moeder en meneer Hepstra aan het bed. Moeder geeft het kind wat malaga te drinken en Peppertje knapt op.

Enkele maanden later. Er is een huis met tuintje gevonden in Spangen (ook hier komt de tram langs). Vandaag komen Vader en Moeder terug van hun huwelijksreis. Iedereen heeft hard gewerkt om het huis op orde te krijgen en Eva heeft haar

stenodiploma gehaald. Oom Gijs blij, en de tekencursus mag doorgaan. Als vader en moeder arriveren staan ze verbaasd over de mooie tafelversiering en de begroeting door de als kabouter verklede Peppertje die cadeautjes aanbiedt. En dan aan tafel!

Net als in haar boeken *Het Beugeljong* en *Marjolijntje van de State* zit er heel wat van Anna Hers' eigen leven in dit boek. Ook zij verloor haar vader op jonge leeftijd, ook zij moest van de Hoekse Waard naar Spangen verhuizen met haar moeder, en ze was actief in het sociaal werk daar. De schrijfstijl is vlot, de sfeertekening goed en er is mededogen voor de minder bedeelden. Er wordt wel veel nadruk gelegd op het dienen en de christelijke naastenliefde, vooral voor meisjes. Antibiotica zijn er nog niet, dus er moet veel gebeden worden. Voor een dochter van een arts beschrijft ze nogal bizarre therapieën voor mens en dier. Ze is echter ook praktisch van aard en steunt de emancipatie van meisjes (in ieder geval zolang ze niet getrouwd zijn, zoals zijzelf). En dan wel meisjes uit de betere stand: hoewel er medelijden is met de buurtkinderen die naar de fabriek moeten is er ook een dienstbode die het nooit verder zal brengen.

Marjolijntje van de State (1941) van dezelfde schrijfster valt eigenlijk buiten het bestek van ons project, het speelt nauwelijks in Rotterdam. Maar omdat het zo'n ingrijpende gebeurtenis betreft als het bombardement op de stad laat ik de beschrijving daarvan hieronder volgen. Ze vluchten naar Zuid! De rest van het boek speelt zich af in Friesland.

geten. Echter zij kon zich nog lang niet losmaken van de vijf helse dagen, die ze in Rotterdam had meegemaakt in een stadsgedeelte, dat feitelijk de eerste vuurlinie van het front geweest was. En toen nog de dag van dat vreselijke bombardement, toen hun huis, waar ze altijd nog in waren gebleven het begaf. De hele achtergevel sloeg er gelijk uit. Ze hoorde nog gillen, dat ze naar beneden moest komen, maar zij had niet kunnen scheiden van haar eigen zo vertrouwde kamertje, van haar spulletjes, haar boeken. En toen was het, alsof het huis in zijn geheel opgenomen werd, klapte aan de voorkant het raam er uit, zodat ze dodelijk verschrikt de trap afrende, waar ze in de huiskamer te midden van een ruïne het kindje van de burens op de divan vond liggen slapen. Het was haar eigenlijk nog niet duidelijk, hoe dat daar feitelijk gekomen was, want later bleek, dat de ouders zwaar verwond op straat lagen, maar zij had kleine Jopie in haar armen genomen. De voordeur lag op het trottoir en Mams stond met de huilende jongens in het portaal. O en toen schoof het losse stuk van de trap weg, gleed ze met het kindje in de kolenkelder. Mams gilte opnieuw en probeerde haar bij haar vlechten omhoog te trekken. Wat haar een moorddadig gekrijs ontlokte. En toen verscheen Paps, die haar met Jopie en al uit de kelder wist te werken. Nog net bijtijds, want toen zij haastig weggholden, stortte het hele rijtje huizen in. Och en daarna hadden zij met troepen mensen meegedraafd zonder veel besef te hebben, waarheen ze gingen, want ze werden telkens door de militairen weer teruggedreven, totdat zij tenslotte ergens in een gebouw een schuilplaats vonden. En toen kwam de wapenstilstand, hetgeen voor hen de redding betekende, want nu werden zij vrij gegeven, zodat ze weg konden komen uit het stads-

gedeelte, dat zo geteisterd werd. Maar o die tocht was om nooit meer te vergeten. Mams sjouwde met Dikkie, die zijn armen om haar hals klemde, zodat ze bijkans geen adem kon halen. Paps droeg Boudewijn, die wat kalmer was, doch voortdurend huilde. Alleen Jopie sliep en hing loodzwaar in haar armen. Ja en zo hadden ze toen gelopen, alsmaar gelopen, totdat ze ver in het Zuiden van de stad bij een collega van Paps opgenomen werden. En vandaar waren ze naar Friesland gegaan. Kleine Joops was nog steeds bij hen. Mams had dadelijk gezegd, dat ze het stakkerdje bij zich hield, totdat ze wat meer wisten van mijnheer en mevrouw Henkeman, die beiden geen familie hadden. Ja en nu zaten